

POLEMIKA

BRAVCEM

»Oprostite, kako ste rekli?« je dobil z »Odgovorom Dobrici Čosiću« do sleden in sebe vreden finale. Nobene subjektivne možnosti ni več za nadaljnji pogovor o problematiki mednacionalnih odnosov v socializmu med Dušanom Pirjevcem in menoj. V »Odgovoru Dobrici Čosiću« je namreč Dušan Pirjevec pretežni del svojega teksta posvetil moji »metodi« polemike in moji polemični osebnosti ter zaključil, da sem politični diskvalifikator, zlohoten razlagavec njegovega besedila, da sem pokazal pomanjkanje poštenja, vesti, pismenosti, inteligentnosti, da sem z metodo Jamesa Joycea mogel napisati celo nekakšen roman, navajajoč mi »Cicibana«, mi je zašepetal, naj se ne lažem, spretno ugotovil, da sem integracionist, ki uporablja tudi stalinistično metodo polemike v slogu tistega, da namen opravičuje sredstva, in da sem torej navsezadnje zanj, Pirjevca, državljansko in idejno nevreden partner za kakršno koli sodelovanje in druženje.

Pirjevčevi intelektualni in stilni formaciji ni težko določiti kulturno in družbeno raven in pomen. Vendar jaz tudi ob »Oprostite, kako ste rekli?« ne glede na vsa Pirjevčeva podtikanja in žalitve, namigovanja in ton nisem odgovoril z analizo avtorjeve osebnosti, temveč z načelnim pretresanjem problematike mednacionalnih odnosov v kulturi in družbi, ne da bi le z besedo žalil Dušana Pirjevca, zavzemajoč se samo za ideje socialističnega internacionalizma in nadaljnje razvijanje socialističnega sodelovanja med našimi narodnimi kulturami. Tudi po »Odgovoru Dobrici Čosiću« se ne bom ukvarjal s strukturo Dušana Pirjevca in z njegovimi motivi ter z načinom razlaganja mojega sestavka »Narod, integracija, socializem«. Zdi se mi pa, da sem vam, spoštovani bravci, dolžen pojasnilo, s katerim v teh odnosih in ob tej priložnosti končujem svoje razpravljanje z Dušanom Pirjevcem.

V svojem »Odgovoru Dobrici Čosiću« Dušan Pirjevec ni s prav nobenim teoretskim dejstvom spodbil utemeljenosti mojih pripomb k njegovemu pojmovanju naroda, naroda v socialistični preobrazbi družbe, odnosov med narodom in človeško osebnostjo, odnosov med človekovo ustvarjalnostjo in njegovo narodno pripadnostjo. Nasprotno: glavne pripombe je zamolčal, z nekaj citati, tako svojimi kot mojimi, ne glede na nepreciznost in spremenljivost pojmov v njegovi rabi in v njegovih sintaktičnih skladih stavkov, pa se mu nikakor ni posrečilo, da bi bil vzel veljavo jedru mojih pripomb in dokazal ideološko in teoretsko utemeljenost nekih svojih razlag naroda in posebno naroda v jugoslovanski socialistični federaciji.

Če ne upoštevamo povsem odvečnega in za najino diskusijo deplasiranega državljanskega izjavljanja za Jugoslavijo, Dušan Pirjevec s prav nobenim novim ideološkim dejstvom ni vzel veljave upravičenosti mojih pripomb o enostranosti in enosmernosti njegovih pojmovanj mednacionalnih odnosov ter značaja in funkcije vsestranskega, vesplošnega družbenega in kulturnega sodelovanja med jugoslovanskimi narodi in nacionalnostmi kot materializacije in uresničenja ideje o bratstvu in enotnosti. Jaz sem, mislim, v »Sodobnem nesodobnem nacionalizmu« pojav srbskega nacionalizma v »jugoslovanski« obliki dovolj natanko določil tako po značaju kot po obsegu, in ga obsodil brez pri-

zanašanja. Vendar imam še nadalje za idejno problematična in za lov na čarovnice vsa mnenja in stališča, ki pojav srbskega nacionalizma v »jugoslovanski« obliki tendenciozno preveličujejo, ga obravnavajo kot stanje zavesti srbskega naroda, Beograda, itn., ga tudi danes razglašajo za realno nevarnost za nacionalno integralnost narodov in narodnosti zunaj »srbsko-hrvaškega jezikovnega področja«. Kar sem postavil proti Pirjevcu, ko je srbskemu in hrvaškemu narodu danes podtikal velikosrbska in velikohrvaška asimilatorska prizadevanja, moje kritične pripombe ob njegovih obsodbah Slovencev, ki iščejo svojo afirmacijo v hrvaški in srbski kulturni sferi ter bežijo izpod »domače kontrole«, to ne samo da ni ovrženo, temveč nam po »Odgovoru Dobrici Čosiću« daje razloge in pravico, da izrečemo še ostrejšo sodbo o Pirjevčevem pojmovanju internacionalizma.

Ko sem opozoril, da je treba razumeti neke bistvene družbeno-zgodovinske prvine pri ocenjevanju strukture in bistva pojavnih oblik narodne zavesti in narodnostnih občutkov v sodobnem svetu in pri nas, je Dušan Pirjavec odgovoril z občutki politične samoužaljenosti z željo, da bi potrdil mojo politično zlohotnost do njega in linijo mojega tendencioznega »tako imenovanega političnega zaostrovanja«. Namesto da bi bil Dušan Pirjavec navedel ideološka in teoretska dejstva, ki bi bodisi zblížala najina pojmovanja bodisi zarisala resnične načelne razložke, se je odločil za najnesrečnejšo izbiro: razglasil se je za mojo politično žrtev. Mislim, da to danes ni ideološko smotno in tudi ne konjunktorno.

Pirjevčevo razlaganje pojma »objektivne vrednosti« kot pojma v funkciji stalinistične metode in primerjanje te stalinistične metode in pojma »objektivne vrednosti« z mojo »metodo« analize Pirjevčevih pogledov — prepuščam bravcem, naj si to komentirajo.

Pirjavec sklepa, da se v bistvu ne razločujeva pri pojmovanju značaja socialistične integracije, in poudarja svoje dokaze tudi z grafično konfrontiranimi citati; čeprav bi rad to sprejel, ob ponovnem branju člankov »Oprostite, kako ste rekli?«, »Slovenstvo, jugoslovanstvo in socializem« ter »Odgovor Dobrici Čosiću« nisem prišel do prepričanja, da sva somišljenika.

Presoj o korektnosti in preciznosti moje interpretacije Pirjevčevega besedila in uporabe citatov, ter Pirjevčeve interpretacije mojega besedila in njegove uporabe citatov — tudi prepuščam bravcem.

To je bolj ali manj vse, kar imam reči ob »Odgovoru Dobrici Čosiću«, in globoko sem nezadovoljen s tem, kar sem rekel. Ko sem po članku »Oprostite, kako ste rekli?« sklenil, da začnem javni pogovor z Dušanom Pirjevcem, sem namreč iskreno želel, da bi se ta pogovor ne končal tako. Želel sem, da bi midva ne glede na različne poglede na posamezna vprašanja mednacionalnih odnosov v kulturi, s svojimi skromnimi močmi pridala nekaj pozitivnega demokratični atmosferi jugoslovanske kulturne javnosti in ideološkemu aktiviranju kulturnega sodelovanja med narodi in republikami.

Ali sodbo o najini diskusiji in o tem, koliko sva vsak zase pripomogla, da se je tako končala, naj izrečejo najini bravci.

O članku Primoža Kozaka »Narod in družba«, objavljenem v »Delu«, pa je treba reči, da je v njem cel gozd idej, tez, pojmov, o katerih bi se bilo treba vsestransko pogovoriti. Ko bi Kozak ne bil na intelektualno težko doumljiv način vulgariziral, zasukal in vsebinsko povsem devalviran mojih pojmovanj, jih spravil celó na stalinistično, birokratsko in administrativno raven, jih pri-

peljal v idejni koncept, ki sem mu z vso upravičenostjo nasproten, morda ne z manj dejstvi kot Kozak, potem bi imel jaz med drugim to in ono reči tudi o njegovem subjektivističnem apriorizmu, shematizaciji družbenih pojavov, svojevotlnem sociologiziranju, itn. Vendar naj bo tudi ta ocena pravica naše javnosti.

Dobrica Čosić

Prevedel J. G.

ŠE ENKRAT O GRAFENAUERJEVI ZGODOVINI SLOVENSKEGA NARODA

Pod naslovom Nekaj popravkov je napisal v drugi številki letošnje Naše sodobnosti dr. Bogo Grafenauer odgovor na mojo kritiko tretjega in četrtega zvezka njegove Zgodovine slovenskega naroda, ki je bila izšla v zadnjih treh številkah lanskega letnika. V svojem odgovoru se omejuje le na nekatera mesta moje ocene, za katera meni, da izkrivljajo ali potvarjajo njegove trditve in dognanja.

Ob tem mi predvsem očita napačno tehniko citiranja s trganjem konteksta na bistvenih mestih. Za primer navaja oceno reformacije in kmečkih uporov iz tretjega zvezka svoje knjige (str. 153), iz katere sem, kakor pravi, »iztrgal le stavek o kmečkih uporih in hkrati na ves glas zatrjeval, da podobne širše ocene reformacija v knjigi nikjer ni dobila«. Toda Grafenauer je prezrl bistveni del moje trditve. Napisal sem namreč: »Reformaciji kake podobne večje pohvale, če se ne motim, ne da nikjer — razen za slovensko knjigo in knjižni jezik...« (str. 1171). S tem sem menda jasno povedal, da je Grafenauer naše protestante zaradi knjige in knjižnega jezika zelo pohvalno ocenil. Povedal pa sem tudi, da preko tega ni šel in da kake drugačne večje pohvale reformaciji ni dal. Da sem imel prav, mi ponovno dokazuje obširni citat, ki ga je Grafenauer sam navedel v svojem odgovoru, mi dokazujejo tudi druga mesta, za katera pravi v svojem odgovoru, da sem jih prezrl. Izrabljal bi gostoljubnost uredništva Naše sodobnosti, če bi ta mesta znova in obsežno navajal. Bralci naj si sami pogledajo 153., 170 in 171. stran tretjega zvezka, pa bodo videli, da se omenjajo le knjižni jezik in slovenske knjige. Prav to pa sem hotel povedati v oceni in kake drugačne večje svoje pohvale reformaciji mi tudi Grafenauer v odgovoru ni navedel. Prav zato, ker pohvale knjižnemu jeziku in slovenski knjigi nisem zanikaval, ker ta pohvala sploh ni bila sporna, tudi nisem navajal obširnih citatov teh pohval. Zato niti po Grafenauerjevem odgovoru nimam občutka, da sem se s tem pregrešil zoper pravilno tehniko citiranja, eno temeljnih dolžnosti svojega in njegovega poklica, ali da sem podal izkrivljeno podobo njegovih pogledov na reformacijo.

Glede »reformacijskih« zahtev ob kmečkih uporih nisem očital Grafenauerju molka zato, ker jih ne omenja, ampak zato, ker »jih v glavnem ne komentira in ne razpravlja o njih« (str. 1151), kakor komentira mnogo drugih dogodkov in pojavov iz slovenske zgodovine in razpravlja o njih. Se na misel pa mi ni prišlo, da bi tu dopolnjeval njegove podatke. Kjer so se mi ti zdeli pomanjkljivi, sem to v oceni posebej omenil. Prav žal mi je torej, če je imel Grafenauer vtis, da ga dopolnujem. Navajal sem nekatera dejstva iz kmečkih uporov le v oporo in uvod svojemu mnenju o razmerju med upori in reforma-